

POSTANOWIENIE

Dnia 15 kwietnia 2026 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Prusinowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Jolanta Frańczak

SSN Dawid Miąsik

w sprawie z odwołania M. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w T.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Toruniu
o rozłożenie należności spadkowych na raty,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 15 kwietnia 2026 r.,
zażalenia odwołującej się na wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z dnia 5 marca 2025 r., sygn. akt III AUa 350/24,

**I. uchyla wyrok Sądu Okręgowego w Toruniu z dnia 22
stycznia 2024 r. (sygn. akt IV U 482/23) oraz wyrok Sadu
Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 5 marca 2025 r. (sygn. akt III AUa
350/24) i umarza postępowanie;**

**II nie obciąża odwołującej się Spółki kosztami postępowania
zażaleniowego.**

Jolanta Frańczak Piotr Prusinowski Dawid Miąsik

UZASADNIENIE

W piśmie z dnia 5 czerwca 2023 r. zatytułowanym „odwołanie od pisma z dnia 1.06.2023 r.”, kierowanym do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Toruniu, płatnik M. spółka z o.o. podniósł, że pisma ZUS nie tylko nie stanowiły merytorycznego rozpoznania wniosków o rozłożenie na raty należności

składowych, ale nadto nie zawierają odpowiedzi na pytania zgłaszane przez spółkę. Zarzucono nadto niewydanie przez ZUS decyzji administracyjnej mimo takiego obowiązku w przypadku nieuwzględnienia wniosku o rozłożenie na raty należności składowych czym pozbawiono spółkę możliwości zakwestionowania takiego rozstrzygnięcia na drodze sądowej.

Sąd Okręgowy w Toruniu wyrokiem z dnia 22 stycznia 2024 r. w punkcie I odmówił odrzucenia odwołania, w punkcie II zobowiązał Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Toruniu do wydania decyzji w razie odmowy uwzględnienia wniosku odwołującej z dnia 10 maja 2023 r. o rozłożenie na raty należności z tytułu składek za miesiąc kwiecień 2023 r. - w terminie miesiąca od daty uprawomocnienia się wyroku, w punkcie III stwierdził, że niewydanie decyzji przez organ rentowy nastąpiło z rażącym naruszeniem prawa, a w punkcie IV zasądził od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Toruniu na rzecz M. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w T. kwotę 1.800 zł. z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie za czas od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Za nietrafny uznał Sąd pierwszej instancji argument organu rentowego co do braku potrzeby wydania decyzji z uwagi na treść art. 83 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, który nie wymienia takiej kategorii spraw (w przedmiocie rozłożenia należności składowych na raty). Już bowiem jego początkowa treść, zwłaszcza wyrażenie „w szczególności”, wyraźnie wskazuje na nieenumeratywny charakter zawartego w tym przepisie wyliczenia. Nie można zatem twierdzić, że skoro nie wymienia on decyzji odmawiającej zawarcia umowy z art. 29 ustawy, to wydanie takiej decyzji staje się niedopuszczalne. Katalog wskazanych tam przedmiotów rozstrzygnięć decyzyjnych nie ma waloru zamkniętego, lecz przykładowo wskazuje te z nich, które - statystycznie - najczęściej występują w obiegu prawnym w relacji organ rentowy - ubezpieczony lub płatnik składek. Wbrew zatem wyrażonemu stanowisku organ rentowy pozostawał - zdaniem Sądu Okręgowego - zobowiązany do wydania decyzji odmawiającej zawarcie umowy o rozłożenie należności na raty, a powinność taka została powszechnie zaaprobowana w konsekwentnie kształtowanej od lat linii orzeczniczej sądów administracyjnych, a także licznych wypowiedziach przedstawicieli piśmiennictwa prawniczego. W jego ocenie nie

można twierdzić, aby w tego rodzaju sprawie droga sądowa pozostawała niedopuszczalna, co wykluczało możliwość uwzględnienia wniosku o odrzucenie odwołania na podstawie art. 199 § 1 pkt 1 k.p.c. Wyrok wydany na podstawie art. 477¹⁴ § 3 k.p.c. w pełni zaspokaja interes płatnika składek, cofając sprawę do etapu postępowania przedsądowego. O konieczności zastosowania takiego rozwiązania świadczy to, że dopiero w piśmie procesowym z dnia 17 sierpnia 2023 r., złożonym w toku postępowania, a wcześniej w apelacjach od wyroków wydawanych w analogicznych, uprzednio zakończonych sprawach, organ rentowy omówił (na kilku stronach) przyczyny, dla których nie uwzględnił wniosku o rozłożenie należności na raty. Tak rozbudowanej argumentacji nie zawierają natomiast pisma odmawiające zawarcia umowy, w których organ rentowy lakonicznie, wręcz jednozdaniowo, odnosi się do tej kwestii. Sąd Okręgowy uznał za niedopuszczalne powoływanie całej tej argumentacji dopiero w toku postępowania sądowego. Cofnięcie sprawy do etapu przedsądowego jest najwłaściwszym rozwiązaniem, pozwalającym przede wszystkim płatnikowi na merytoryczne odniesienie się do argumentów ZUS jeszcze na tym etapie, dzięki czemu w postępowaniu przedsądowym, ewentualnie pierwszoinstancyjnym zyska on możliwość wykazywania swoich racji, które mogłyby przekonać organ rentowy do zmiany swojej decyzji.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku wyrokiem z dnia 5 marca 2025 r. uchylił zaskarżony wyrok z powodu nierozpoznania istoty sprawy i sprawę przekazał Sądowi Okręgowemu w Toruniu do ponownego rozpoznania oraz rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego. Sąd Apelacyjny opierając się na orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreślił, że decyzja wydana na podstawie wniosku z art. 29 ust. 1 ustawy systemowej o odmowie rozłożenia należności z tytułu składek na raty mieści się w katalogu „spraw” zakreślonych przez art. 83 ust. 1 ustawy systemowej, a tym samym od takiej „decyzji w zakresie indywidualnych spraw” przysługuje na podstawie art. 83 ust. 2 tej ustawy odwołanie do właściwego sądu w terminie i według zasad określonych w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego. W ocenie Sądu Apelacyjnego nie jest jednak zasadne stanowisko Sądu pierwszej instancji w przedmiocie zastosowania w rozpoznawanej sprawie art. 477¹⁴ § 3 k.p.c. w związku z potraktowaniem odwołania wniesionego przez płatnika składek jako odwołania na niewydanie decyzji przez organ rentowy. Wniesienie

odwołania „w związku z niewydaniem decyzji przez organ rentowy” z art. 477¹⁴ § 3 k.p.c. stanowi rozwiązanie wyjątkowe. Ma miejsce tylko wówczas, gdy zachowanie organu rentowego charakteryzuje się oczywistą pasywnością. Chodzi zatem o sytuację, gdy organ nie przesądził danej kwestii. W formule tej nie mieści się zdarzenie, w którym organ wyraża swoją wolę w sposób jednoznaczny, choć bezpodstawnie uważa, że nie musi swojej wypowiedzi „ubrać” w formę decyzji administracyjnej. W realiach rozpoznawanej sprawy, wbrew konstatacji Sądu Okręgowego, doszło zdaniem Sądu Apelacyjnego do władczego rozstrzygnięcia wniosku płatnika składek. Sąd Apelacyjny podkreślił, że wyłącznie błędne przeświadczenie o zbyteczności wydania decyzji spowodowało, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych nazwał swoje stanowisko „pismem”. Przeświadczenie to nie determinuje jednak podziału nakreślonego przez art. 477¹⁴ § 1 i § 2 k.p.c. oraz art. 477¹⁴ § 3 k.p.c. W tym stanie rzeczy Sąd pierwszej instancji miał nie tylko kompetencję, ale w kontekście okoliczności faktycznych wskazanych przez organ rentowy w decyzji z dnia 1 czerwca 2023 r. (nazwanej pismem) i treści odwołania, obowiązek dokonania oceny, czy we wskazanych okolicznościach sprawy były podstawy do uznania, że „ze względów gospodarczych lub innych przyczyn zasługujących na uwzględnienie” nie ma podstaw do rozłożenia należności z tytułu składek na raty. Brak takiej oceny oznacza nierozpoznanie przez Sąd Okręgowy istoty sprawy.

Powyższy wyrok odwołująca zaskarżyła zażaleniem w całości, zarzucając naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na treść postanowienia, w postaci art. 386 § 4 k.p.c. przez niewłaściwą ocenę prawną sprawy i przyjęcie, iż Sąd Okręgowy w Toruniu nie rozpoznał istoty sprawy, przez co Sąd Apelacyjny w Gdańsku uchylił wyrok z dnia 22 stycznia 2024 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Toruniu. W związku z powyższym odwołująca się wniosła o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w Gdańsku, zasądzenie od organu rentowego na rzecz odwołującej się spółki kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, a z ostrożności - o nieobciążenie skarżącej spółki kosztami postępowania.

W odpowiedzi na zażalenie organ rentowy wniosk o oddalenie zażalenia w całości oraz o zasądzenie na rzecz organu rentowego kosztów postępowania zażaleniowego według norm przepisanych wraz z odsetkami.

Sąd Najwyższy zważył:

Na wstępie należy zauważyć, że w ślad za zażaleniem z dnia 27 marca 2025 r. odwołująca się spółka złożyła pismo z dnia 16 czerwca 2025 r., którym cofnęła odwołanie i wniosła o umorzenie sprawy, jednocześnie wnosząc o niezasądzanie kosztów procesu (kosztów zastępstwa procesowego). Wskazała, że w dniu 17 marca 2025 r. spółka złożyła propozycję Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych zawarcia ugody i zakończenia wszystkich spraw dotyczących sporu, co do wniosków o rozłożenie na raty należności składkowych za okres od stycznia 2020 r. do lutego 2025 r., oraz co do wysokości należności składkowych pozostałych do zapłaty przez M. z wyżej wymienionego okresu i kosztów postępowania. Dnia 8 kwietnia 2025 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych, w odpowiedzi wskazał, że co prawda ugoda jako taka nie jest możliwa, gdyż nie jest przewidziana przepisami prawa, natomiast zaproponował wystąpienie z wnioskiem o rozłożenie na raty całości pozostałych do zapłacenia składek. Spółka złożyła taki wniosek i w dniu 23 maja 2025 r. została podpisana Umowa o rozłożeniu na raty pozostałych do zapłacenia składek. Odwołująca podniosła, że w związku z powyższym składki za kwiecień 2023 r. zostały opłacone. W ocenie spółki prowadzenie sprawy stało się tym samym bezprzedmiotowe, a postępowanie należy umorzyć.

Mając na uwadze przedstawione okoliczności trzeba wskazać, że zmiana lub wykonanie przez organ rentowy decyzji nie ma wpływu na bieg sprawy przez sądem ubezpieczeń społecznych (art. 477¹³ zdanie drugie k.p.c.). Sąd ten zobowiązany jest jednak umorzyć postępowanie w całości lub w części, jeżeli przed rozstrzygnięciem sprawy nastąpi wydanie decyzji uwzględniającej w całości lub w części żądanie strony (art. 477¹³ zdanie pierwsze k.p.c.). Przyjmuje się, że wskazany przepis stanowi samodzielną podstawę uchylenia lub zmiany decyzji na korzyść odwołującego się, obok przyczyn przewidzianych w art. 83a ustawy o

systemie ubezpieczeń społecznych (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2012 r., II UK 240/11, OSNP 2013 nr 7-8, poz. 98).

Jak stwierdził Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 16 lipca 1998 r., II UKN 138/98 (OSNAPIUS 1999 nr 13, poz. 440), do umorzenia postępowania z omawianej przyczyny zobowiązany jest także sąd drugiej instancji, W przypadku tej sprawy Sąd Najwyższy uchylił zaskarżony wyrok Sądu drugiej instancji oraz poprzedzający go wyrok Sądu pierwszej instancji i umorzył postępowanie w sprawie, stwierdzając, że „rozpoznanie kasacji stało się bezprzedmiotowe, (...) orzeczenia Sądów obu instancji, na podstawie art. 386 § 3 w związku z art. 355 § 1 k.p.c., podlegają uchyleniu a postępowanie zostaje umorzone”, na co pozwala odesłanie z art. 393¹⁹ k.p.c. w związku art. 386 § 3 w związku z art. 477¹³ k.p.c.

Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 26 września 2017 r., II UK 423/16 (LEX nr 2401070) zwrócił uwagę, że art. 477¹³ k.p.c., stanowi lex specialis w stosunku do art. 355 § 1 k.p.c. w tym znaczeniu, że określa szczególne przesłanki umorzenia postępowania w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (por. także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 2011 r., III UK 196/10, OSNP 2012 nr 17-18, poz. 222 i postanowienie z dnia 25 lipca 2012 r., II UK 333/11, OSNP 2013 nr 13-14, poz. 164). Ten szczególny rodzaj ustania procesu właściwy jest postępowaniu w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych, w których sąd nie rozstrzyga o żądaniu pozwu, lecz o zasadności odwołania przez badanie prawidłowości stanowiska organu rentowego zawartego w decyzji. W postępowaniu sądowym organ rentowy staje się stroną, której służy uprawnienie dysponowania procesem. Jako strona bierna w procesie może uznać żądanie, z tym że wyłącznym sposobem wyrażenia takiej woli jest wydanie decyzji o treści odnoszącej się do żądania odwołania; jest to jedyny sposób wypowiedzi organu rentowego. Decyzja wydana w toku sprawy może nie zaspokajać w całości żądania odwołania i może stać się - jak każda - przedmiotem odwołania wszczynającego inną sprawę, albo je zaspokajać w całości lub w części, a wtedy wywiera istotny wpływ na tok postępowania sądowego. Wydanie przez organ rentowy w toku sprawy tak ocenionej przez sąd decyzji, skutkuje umorzeniem postępowania w odpowiednim zakresie. Odpowiednio, w przypadku wydania decyzji częściowo uwzględniającej żądania strony, postępowanie sądowe umarza się co do nieistniejącego przedmiotu

odwołania, w pozostałym zaś zakresie sąd kontynuuje rozpoznawanie odwołania (por. także postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 marca 2012 r., II UK 314/11, LEX nr 121515; z dnia 25 stycznia 2012 r., II UK 228/11, LEX nr 121543; z dnia 25 lipca 2012 r., II UK 333/11, OSNP 2013 nr 13-14, poz. 164 i z dnia 5 maja 2000 r., II UKN 191/00, OSNAPIUS 2002 nr 4, poz. 96; przywołany wyżej wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 lipca 2011 r., III UK 196/10).

Zgodnie z art. 477¹³ § 1 k.p.c., zmiana przez organ rentowy zaskarżonej decyzji lub przez wojewódzki zespół do spraw orzekania o niepełnosprawności zaskarżonego orzeczenia lub decyzji wydanej przez ten zespół, przed rozstrzygnięciem sprawy przez sąd - przez wydanie decyzji lub orzeczenia uwzględniającego w całości lub w części żądanie strony - powoduje umorzenie postępowania w całości lub w części. Poza tym zmiana lub wykonanie decyzji lub orzeczenia nie ma wpływu na bieg sprawy. Z jednolicie przyjętej w orzecznictwie Sądu Najwyższego wykładni tego przepisu wynika, że nie jest konieczna zmiana czy też uchylenie zaskarżonej decyzji, a więc innymi słowy wyeliminowanie jej z obrotu. Chodzi w nim o wydanie takiej decyzji, której skutkiem jest uwzględnienie w całości lub w części żądania strony objętego przedmiotem zaskarżonej decyzji (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2000 r., II UKN 191/00, OSNAPIUS 2002 nr 4, poz. 96 oraz z dnia 16 lipca 1998 r., II UKN 138/98, OSNAPIUS 1999 nr 13, poz. 440; z dnia 6 października 2022 r., III USK 27/22, LEX nr 3508433; z dnia 14 grudnia 2022 r., III USK 30/22, LEX nr 3557784; z dnia 9 października 2022 r., III USK 31/22, LEX nr 3509796; z dnia 9 lutego 2023 r., III USK 104/22, LEX nr 3514753).

Mając to na uwadze, uznać należy, że zawarcie przez strony w dniu 23 maja 2025 r. umowy o rozłożenie na raty pozostałych do zapłacenia składek, w całości uwzględniającej żądanie odwołującej się, będące przedmiotem zażalenia, uzasadnia uchylenie orzeczeń sądów obu instancji i umorzenie postępowania (art. 398¹⁹ w związku z art. 398²¹ w związku z art. 391 § 1 w związku art. 477¹³ i art. 355 § 1 k.p.c.).

Z uwagi na powyższe Sąd Najwyższy orzekł jak na wstępie.

[A.P.]

[a.f]